

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

УДК 304.4:330.342.146

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-05-15>

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Бойко О. М.,
Кучеренко С. Ю.

Розвиток державної політики на інноваційних засадах є дієвим механізмом виходу із кризи в воєнний та повоєнний періоди. За допомогою інновацій на промисловому підприємстві можна підвищити ефективність праці, зменшити ресурсозатратність виробництва. Дієва інноваційна політика держави, а особливо спільні дії державного та корпоративного секторів економіки є ефективним інструментом боротьби з економічною кризою. Саме це і підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Постановка завдань полягає у визначенні основних засад розвитку державної політики, а також розробці напрямів інноваційної діяльності промислових підприємств.

Метою дослідження є визначення особливостей державної політики на інноваційних засадах з врахуванням особливостей міжнародного досвіду.

Основні теоретичні та практичні аспекти формування та удосконалення державної політики знайшли своє відображення у працях Ю. Бажала, В. Геєця, Л. Дідківської та Л. Головка, Д. Зухби, Е. Зухби, М. Ігнатушиної, Д. Каптуренко, С. Мочерного, В. Орешіної, Д. Стеченко та ін.

У статті застосовано сукупність методів та підходів наукового дослідження: системний, факторний, порівняльний, аналізу та синтезу, узагальнення, наукового абстрагування та інші.

Узагальнено міжнародний досвід особливостей розвитку державної політики на інноваційних засадах у країнах Європейського Союзу, Азії, США тощо. Визначено позитивні аспекти розвитку інноваційної політики як складової державної політики розвитку економіки з урахуванням сучасних тенденцій розвитку та ризиків, які стримують їх розвиток. Вагомим доробком є розробка напрямів державної політики на інноваційних засадах.

Галузь застосування результатів дослідження – соціально-економічний розвиток.

Ключові слова: державна політика, інноваційні засади, інноваційна політика, спеціальні форми організації інноваційної діяльності, субсидіарність.

CURRENT CHALLENGES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

Boiko Olena,
Kucherenko Svitlana

The development of state policy on an innovative basis is an effective mechanism for overcoming the crisis in the war and post-war periods. With the help of innovations at an industrial enterprise, it is possible to increase labor efficiency and reduce the resource consumption of production. An effective innovation policy of the state, and especially joint actions of the state and corporate sectors of the economy, is an effective tool for combating the economic crisis. This confirms the relevance of the chosen research topic.

The setting of tasks consists in determining the basic principles of the development of state policy, as well as the development of directions for the innovative activity of industrial enterprises.

The purpose of the research is to determine the features of state policy on an innovative basis, taking into account the features of international experience.

The main theoretical and practical aspects of the formation and improvement of state policy were reflected in the works of Y. Bazhal, V. Heyets, L. Didkivska and L. Golovko, D. Zukhba, E. Zukhba, M. Ignatushina, D. Kapturenko, S. Mocherny, V Oreshyna, D. Stechenko and others.

Method or methodology of research. *The article uses a set of methods and approaches of scientific research: systemic, factorial, comparative, analysis and synthesis, generalization, scientific abstraction and others.*

The international experience of the peculiarities of the development of state policy on an innovative basis in the countries of the European Union, Asia, the USA, etc. is summarized. The positive aspects of the development of innovation policy as a component of the state policy of economic development have been determined, taking into account modern development trends and risks that restrain their development. An important development is the development of directions of state policy on an innovative basis.

The field of application of research results is socio-economic development.

Key words: *state policy, innovation principles, innovation policy, special forms of organization of innovation activities, subsidiarity.*

JEL Classification: O31, O33, E62

На сучасному етапі розвитку промислових підприємств в воєнний та повоєнний періоди важливу роль у зміцненні конкурентоспроможності продукції вітчизняного товаровиробника, інноваційному відновленні, розвитку сприятливого інвестиційного клімату значну роль відіграє політика державного регулювання економіки.

Метою дослідження є визначення особливостей державної політики на інноваційних засадах з врахуванням особливостей міжнародного досвіду.

Основні теоретичні та практичні аспекти формування та удосконалення державної політики знайшли своє відображення у працях Ю. Бажала, В. Геєця, Л. Дідківської та Л. Головки, Д. Зухби, О. Зухби, М. Ігнатушиної, Д. Каптуренко, С. Мочерного, В. Орешіної, Д. Стеченко та ін.

Інституційною основою слід вважати систему нормативно-правових документів і сукупність регулюючих органів. Як свідчить міжнародний досвід більшості країн Європейського Союзу, одним із визначальних принципів розподілу повноважень між органами державного і місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю є принцип субсидіарності, відповідно до якого органи самоврядування та виконавчої влади повинні виконувати лише ті завдання, які не спроможні виконати органи нижчого рівня [1, 2]. В Європейському законодавстві принцип субсидіарності закріплено Європейською хартією місцевого самоврядування, і він визначає розподіл повноважень різних рівнів публічної влади у державі. Використання принципу субсидіарності надає можливість організаційно вирішувати питання розподілу повноважень між різними ланками управління.

В Україні створено організаційно-правову базу місцевого самоврядування, яка охоплює питання зовнішньоекономічної діяльності як на державному, так і на місцевому рівнях. Зокрема, прийнято Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації», «Про столицю України – місто-герой Київ», якими визначено як виключні сфери відання місцевих органів державної влади та самоврядування, так і питання, які належать до суміжної компетенції.

У Статті 10 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначено органи місцевого управління зовнішньоекономічною діяльністю, до яких належать місцеві Ради народних депутатів України та їх виконавчі і розпорядчі органи, а також територіальні підрозділи органів державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю України [3].

Не менш важливим документом є Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2007 р. №996 «Про затвердження рекомендаційних переліків управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій» [4]. Зокрема, Управління зовнішньоекономічної діяльності займається ліцензійною діяльністю (видачею дозвільних документів), займається розробкою регіональних програм з міжрегіонального і транскордонного співробітництва; здійснює статистичний аналіз зовнішньоекономічної діяльності на рівні регіону; забезпечує формування статистики зовнішньої торгівлі товарами на регіональному рівні, а також збирає держстатзвітність щодо зовнішньої торгівлі товарами та послугами (товарами, що не проходять митний контроль), щодо іноземних інвестицій.

Зокрема, структурні підрозділи міських державних адміністрацій здійснюють:

- забезпечення реалізації на території міста (державної політики економічного розвитку; державної промислової політики, державної регіональної політики; державної політики у сфері інвестиційної діяльності та державно-приватного партнерства; державної політики з питань розвитку підприємництва, державної регуляторної політики; Державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг, в тому числі сприяння забезпеченню міста продовольчими ресурсами, організації оптової, роздрібною торгівлі, ресторанного господарства; державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, в тому числі корпоративними правами держави);

- участь у розробці та виконанні: державних програм розвитку підприємництва, промисловості, економічного, науково-технічного розвитку України, а також державних цільових науково-технічних програм; програм економічного та соціального розвитку міста; міських та цільових програм у сфері підприємницької діяльності; загальноміських і галузевих програм розвитку промислового і наукового комплексу міста, пріоритетних напрямків і програм інноваційного розвитку промисловості; програм, спрямованих на

підвищення рівня забезпечення населення продовольчими та непродовольчими товарами, послугами, збільшення обсягів виробництва товарів харчової та переробної галузі;

- участь у розробленні та здійсненні заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату в місті для залучення коштів на розвиток промислового комплексу;

- участь у розробленні та погодженні в обов'язковому порядку проектів регуляторних актів виконавчого органу міської ради (міської державної адміністрації).

Існуючий досвід та чинні нормативно-правові документи, вимоги та положення враховуються при розробці місцевих Програм, направлених на підвищення соціально-економічного розвитку: Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. №621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету» та від 31.05.2016 р. №411 «Про схвалення прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 роки» [4 - 6].

Під час формування Програм враховано ключові положення Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015, Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році», розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 р. №275-р «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій на 2017 рік», Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. №385 та Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року, затвердженої рішенням Київської міської ради від 15.12.2011 №824/7060 (зі змінами).

Основою для середньострокових програм соціально-економічного розвитку міста є створення комплексних програм. Зокрема, Департаментом промисловості та розвитку підприємництва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) розроблено проект Комплексної київської міської цільової програми сприяння розвитку підприємництва, промисловості та споживчого ринку на 2019-2022 роки.

Підставами для розробки проекту Комплексної київської міської цільової програми сприяння розвитку підприємництва, промисловості та споживчого ринку на 2019-2022 роки є: Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 №5/2015; Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 №385; Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 №504-р; Закон України від 22.03.2012 №4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»; Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року, затверджена рішенням Київської міської ради від 06.07.2017 №724/2886; розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 15.05.2017 №821 «Про утворення робочої групи з розробки Комплексної київської міської цільової програми сприяння розвитку підприємництва, промисловості та споживчого ринку на 2019-2022 роки».

Узагальнюючий характер проекту Комплексної київської міської цільової програми сприяння розвитку підприємництва, промисловості та споживчого ринку на 2019-2022 роки обумовив необхідність розробки трьох підпрограм:

Підпрограма 1. Київська міська цільова програма сприяння розвитку малого та середнього підприємництва на 2019-2022 роки.

Підпрограма 2. Київська міська цільова програма сприяння розвитку промисловості на 2019-2022 роки.

Підпрограма 3. Київська міська цільова програма сприяння розвитку споживчого ринку на 2019-2022 роки.

Основна мета полягає у стимулюванні розвитку секторів та галузей реальної економіки м. Києва, зокрема малого та середнього підприємництва, промисловості, споживчого ринку, завдяки чому вбачається можливість: створення нових робочих місць; збільшення надходжень до бюджету; зростання показників добробуту населення та його платоспроможності; збільшення інвестицій та пожвавлення економічної активності; формування конкурентного середовища щодо пропозиції товарів та послуг, підвищення їх якості; впровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій, покращення екологічної ситуації; збільшення номенклатури та обсягів експортованої продукції експортоорієнтованих підприємств м. Києва, нарощування їхньої частки на ринках інших країн, вихід на нові ринки збуту.

Збройна агресія РФ проти України, розпочата 24 лютого 2022 р. зумовила значні втрати військових та цивільних громадян України, руйнування інфраструктури, що призвело до скорочення функціонування промисловості майже у за всіма видами економічної діяльності. Тому, Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022р. №326 затверджений Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації [7], у якому зазначено, втрати підприємств:

«14) економічні втрати підприємств — напрям включає втрати підприємств усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна, а також упущену вигоду від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності. Основні показники, які оцінюються: вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна державних підприємств; вартість втраченого, знищеного чи пошкодженого майна підприємств недержавної форми власності; упущена вигода державних підприємств; упущена вигода

підприємств недержавної форми власності; втрати державних підприємств від неоплачених товарів, робіт та послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях; втрати підприємств недержавної форми власності від неоплачених товарів робіт та послуг, наданих та спожитих на тимчасово окупованих територіях.» Саме тому, сьогодні набуває актуальності питання відновлення промислового комплексу міста, що потребує залучення значних фінансових ресурсів.

Промислову політику на муніципальному рівні можна розглядати як комплекс заходів державного впливу на розподіл ресурсів суспільства, метою яких є удосконалення структури економіки міста, підтримки рівня конкурентоспроможності пріоритетних галузей промисловості, а також виробництво продукції промислових підприємств міста та її реалізації на світових ринках, коригування негативних наслідків дії механізму ринку.

Як свідчить міжнародний досвід, серед основних завдань розвитку промислової політики на муніципальному рівні прийнято розрізняти [8 - 10]:

- підтримку пріоритетних галузей промисловості, які забезпечують економічне зростання міста;
- модернізацію історично розвинених на території традиційних галузей промисловості;
- досягнення соціальної прийнятності економічних процесів у депресивних чи неперспективних галузях промисловості тощо.

Основними засобами вирішення поставлених завдань є й такі, серед яких необхідно виділити наступні:

- обґрунтування оптимальної кількості державних та регіональних, муніципальних програм у напрямку освоєння нових видів конкурентоспроможної продукції, у тому числі проведення наукових та науково-технічних робіт;

- створення нових зразків конкурентоспроможної промислової продукції та зростання обсягів виробництва;

- купівля сучасних технологій, виробів і матеріалів на базі власного промислового виробництва;

- поширення коопераційних відносин шляхом створення спільних промислових підприємств за участю іноземних;

- розширення спектру науково-виробничих зв'язків із країнами Європи, Азії та США;

- створення організаційних форм інноваційної діяльності (кластерів, індустріальних парків, технологічних і наукових парків, технополісів) у тому числі транснаціональних, які дозволяють формувати сприятливий інвестиційний клімат з метою залучення іноземних інвестицій, будівництва спільних промислових підприємств тощо;

- забезпечення сприятливих економічних умов у напрямку трансферу високих технологій ВПК цивільним галузям промислового виробництва;

- підвищення ролі технологічного прогнозування, наукової оцінки технологічних перспектив сучасного розвитку, запобігання техногенним катастрофам та ін.;

- створення ефективного конкурентного середовища на території міста;

- підготовка та перепідготовка кадрів високої кваліфікації;

- ефективне використання переваг глобалізації інноваційної діяльності реального сектору економіки.

Досвід зарубіжних країн переконливо показує, що розвиток промислового виробництва можливий лише за наявності підтримки на державному, регіональному та муніципальному рівнях. Найбільш поширеними є такі заходи, як [11 - 13]:

- державні програми фінансової та технічної підтримки інноваційних промислових підприємств, виконуючих ННТР із тематики урядових організацій (США, Японія, Великобританія, Індія, Китай та інші країни);

- пряме фінансування (субсидії, позики), які досягають 50% витрат на створення нової продукції і технологій (Франція, США та ін.);

- надання позик, у тому числі без виплати відсотків (Швеція); безвідплатні позики на покриття 50% витрат на впровадження нововведень (Німеччина);

- цільові дотації на науково-дослідні розробки (економічно розвинені країни);

- створення фондів впровадження інновацій з урахуванням можливого комерційного ризику (Великобританія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди);

- зниження державних мит для індивідуальних винахідників і представлення їм податкових пільг (Австрія, Німеччина, США, Японія та ін.), а також створення спеціальної інфраструктури для їх підтримки і економічного страхування (Японія);

- безкоштовні послуги патентних повірених із заявок індивідуальних винахідників, звільнення від сплати мит (Нідерланди, Німеччина, Японія, Індія);

- пільгове оподаткування підприємств, діючих в інноваційній сфері, у тому числі виключення з оподаткування витрат на ННТР, особливе оподаткування університетів і НДІ (США, Великобританія, Індія, Китай, Японія);

- законодавче забезпечення захисту інтелектуальної власності та авторських прав (економічно розвинені країни);

- державні програми по зниженню ризиків і відшкодуванню ризикових збитків (США, Японія);

- створення мережі фондів венчурного капіталу, що використовується для реалізації інноваційних проектів промисловими підприємствами (країни, що розвиваються);

- створення організаційних форм інноваційної діяльності, зокрема кластерів, індустріальних парків, технологічних парків, наукових парків, бізнес-інкубаторів і зон технологічного розвитку (більшість країн світу);

- створення потужних державних організацій (корпорацій, агентств), що забезпечують науково-технічну, фінансову і виробничу підтримку інноваційно активних промислових підприємств (США, Японія, Індія, Китай та інші країни);

- інформаційно-пошукові спеціалізовані сайти про прогресивні технології та інноваційні розробки, що дозволяють зацікавленим підприємствам швидко знайти необхідні технічні рішення і можливих партнерів та ін.

Розвиток промислової політики тісно пов'язаний з політикою сприяння експорту – заходи, що спрямовані на забезпечення стабільного розвитку та реалізації експортного потенціалу міста. Таким чином, політика сприяння експорту здійснюється через:

- фінансову підтримку (надання фінансових послуг: кредитів, гарантій тощо, а також прямого фінансування – субсидії, гранти, відкриття спеціальних економічних зон, зон розвитку експорту, експортні кластери тощо);

- інформаційну підтримку (консультації, проведення тренінгів, пошуку партнерів, налагодження зв'язків із новими експортерами, вихід на нові ринки тощо).

Іншими заходами, що сприяють розвитку експорту продукції промислових товаровиробників є зниження торгових бар'єрів та спрощення торговельних процедур. Це досягається завдяки членству в СОТ, членству в регіональних торговельних угрупованнях (зонах вільної торгівлі, митних союзах тощо), а також підписанню двосторонніх домовленостей щодо надання привілейованого режиму торгівлі (режиму нації найбільшого сприяння, інших привілеїв). Крім того, існує безліч опосередкованих факторів, що сприяють зростанню експорту (макроекономічна та політична стабільність, сприятливий інвестиційний клімат, розвинута інфраструктура тощо).

Різні аспекти політики сприяння експорту реалізуються різними типами інституцій, до яких на державному рівні відносяться експортні кредитні агентства (ЕКА) та організації зі сприяння експорту (табл. 1).

Таблиця 1. Основні моделі ведення бізнесу ЕКА [14]

Модель	Характеристика	Країни поширення моделі
Приватна компанія, що діє як агент уряду	Уряд укладає ексклюзивний договір із приватною компанією, яка здійснює фінансування та/або страхування від імені уряду	Франція, Німеччина, Нідерланди
Урядовий підрозділ	Окремий підрозділ уряду під керівництвом міністра, секретаря тощо	Велика Британія, Швейцарія
Державне підприємство	Автономна установа, що належить уряду	Канада, США, Туреччина, Японія, Австралія
Віртуальна ЕКА	Уряд займається прийняттям рішень та бере на себе частину ризику. Жодних інституцій не створюється	Нова Зеландія
Надання державних гарантій	Уряд надає державні гарантії	Велика Британія, Австралія (частково)

Також на нашу думку важливим питанням є світовий досвід підтримки експорту в окремих регіонах країн, який розглянемо на прикладі Австралії, Великої Британії, Мексики, Німеччини, США, Таїланду, Японії. В *Австралії* існує дві ключові інституції, які реалізують державну політику сприяння експорту (Австралійська корпорація фінансування і страхування експорту (АКФСЕ) та Комісія сприяння торгівлі (АУСТРЕЙД). Перша заснована як госпрозрахункова державна організація, що надає послуги зі страхування середньо- і довгострокових ризиків, фінансові послуги австралійським промисловим підприємствам, які виготовляють експортну продукцію, сприяє фінансуванню експорту банківськими закладами, а також займається консультаційною діяльністю у сфері експорту. Друга інституція відповідає за підтримку виходу австралійських експортерів на світовий ринок.

Економіка *Великої Британії* менше залежить від експорту, ніж економіка Німеччини, експорт складає близько третини ВВП країни [15]¹. Через централізовану структуру уряду заходи із сприяння експорту традиційно проводяться на загальнонаціональному рівні. Агенції розвитку для регіонів Великої Британії також існують, але вони керуються й координуються центральним урядом.

Основною установою, що відповідає за діяльність із сприяння експорту (включаючи експорт зброї) є «UK Trade & Investment» – департамент британського уряду, підпорядкований Міністерству державної торгівлі та інвестицій, який: координує діяльність усіх інших державних агенцій зі сприяння експорту на національному та регіональному рівнях. Спостерігається співпраця з регіональними відділеннями в Уельсі, Шотландії та Північній Ірландії.

Іншими державними агенціями зі сприяння експорту є Департамент бізнесу, інновацій та навичок (Department for Business, Innovation & Skills), Міністерство закордонних справ та справ Співдружності (Foreign & Commonwealth Office) та Спеціальний представник із зовнішньої торгівлі (Special Representative of Foreign Trade). Вони займаються розбудовою іміджу країни та перевіркою діяльності «UK Trade & Invest» (крім Спеціального представника із зовнішньої торгівлі).

¹ «Germany Trade & Invest GmbH» – це федеральна агенція економічного розвитку, яка надає послуги по підтримці експорту та маркетингу. «Germany Trade & Invest GmbH» підпорядковується федеральному Міністерству економіки і технологій.

Мексиканський досвід говорить про те, що політика підтримки експорту є частиною державної стратегії стимулювання експорту, орієнтована на макроекономічну стабільність за режиму плаваючого курсу, лібералізації торгівлі, стимулювання прямих іноземних інвестицій. Конкурентоспроможність мексиканських виробників на зовнішніх ринках забезпечувалася за допомогою технічної допомоги, фінансових інструментів підтримки експорту, тощо. Для фінансової підтримки експорту створено фінансову інституцію «Банкомекст».

Німеччина, як і переважна чисельність країн Європейського Союзу орієнтована на процес сприяння експорту, яка проводиться державними й напівдержавними установами. Кожна земля («Bundesland») і, навіть невеликі громади мають свої програми із сприяння експорту на додачу до державних програм.

У США існує дві основні агенції, які надають допомогу в експортній діяльності (Експортно-імпорتنний банк США та Агенція з торгівлі та розвитку) [16, 17]. Експортно-імпорتنний банк США – офіційна експортна кредитна агенція США, метою діяльності якої є підтримка експортерів, надання експортних кредитів на конкурентній основі в ситуаціях, коли експортери США конкурують із підприємствами, які отримують офіційну підтримку в своїх країнах, або якщо неможливо отримати таке фінансування на ринку фінансових послуг.

Тайланд вирізняється тим, що Тайський департамент підтримки експорту забезпечує експортерів та іноземних імпортерів торговою інформацією, сприяє розвитку асоціації тайських експортерів. Серед програм можна відзначити програму просування національного бренду, у рамках якої була розроблена концепція бренду. Також уваги заслуговує єдиний центр оформлення експорту.

Японія є країною, яка задля економічного зростання впроваджує програми підтримки експорту: податки, які стимулюють експорт (спеціальні відрахування з експортних надходжень, повернення імпортного мита експортерам); фінансування, яке стимулює експорт (заходи зі зниження вартості експорту перед відправленням), створення банку експортно-імпортних операцій (надання середньо та довгострокових кредитів для підтримки експортних та імпортних операцій, операцій із прямими іноземними інвестиціями).

Розглянуті нами успішні політики сприяння експорту мають певні спільні риси: використання можливостей ЕКА, як джерела фінансової підтримки експорту на ринкових (або максимально наближених до ринкових) умовах та ОСЕ, як інформаційно-аналітичної агенції; застосування співпраці між державними, регіональними, муніципальними та приватними інституціями, які працюють у галузі сприяння експорту; розвиток промислового виробництва, який потребує підтримки.

Промислова та експортна політика безпосередньо пов'язана з інноваційним розвитком промислових підприємств і належить до головних пріоритетів економічного розвитку країн. Тому, важливим є виділення моделей стимулювання інноваційного розвитку країн з метою для розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму реалізації інноваційного розвитку [17]:

1) Скандинавська модель (розвинене інституціональне середовище; високий рівень залучення підприємницького та державного секторів у фінансуванні ІР; високий рівень значущості університетського сектору у виконанні ІР; спеціалізація ІР як у високо- так і середньотехнологічних галузях та низькотехнологічних; використання прямих заходів державного стимулювання).

2) Західноєвропейська модель (вдосконалення інституційного середовища; превалювання підприємницького сектору у фінансуванні ІР; значна частка університетського сектору у виконанні ІР; концентрація ІР у середньотехнологічних галузях; поєднання прямих і непрямих заходів стимулювання залучення інвестицій);

3) Центральноєвропейська модель (розвивається інституціональне середовище; висока частка державного сектору у фінансуванні ІР із зарубіжних джерел; значна частка держсектора у виконанні ІР; концентрація ІР у середньотехнологічних галузях, застосування непрямих заходів стимулювання залучення інвестицій).

Міжнародний досвід свідчить про існування різних моделей стимулювання економічного розвитку окремих галузей промисловості і територій, зокрема шляхом запровадження нових форм інноваційної діяльності: кластери, технологічні та наукові парки, індустріальні (промислові) парки, вільні економічні зони (ВЕЗ), спеціальні зони вільної торгівлі (СЗВТ), території пріоритетного розвитку (ТПР), технополіси тощо. Зазначені моделі є комбінацією двох підходів до розроблення стимулюючої економічної політики: галузевого та територіального. *Галузевий* підхід базується на визнанні того, що географічний контекст, включаючи його економічні, соціальні, культурні та інституційні виміри, впливає на економічну і соціальну поведінку. Прийнято розробляти механізми економічного стимулювання розвитку певних регіонів. *Галузевий* підхід забезпечує два типи переваг стимулювання економічного розвитку: розробляється механізми, що забезпечують ефективне, інклюзивне та стає зростання; створюється механізм розроблення процесів з впровадження економічної політики.

Застосування *територіального* підходу щодо стимулювання економічного розвитку пов'язаний з налагодженням зв'язків між місцевими політиками і зовнішніми гравцями. Такий діалог є суттєвим для активізації внутрішнього потенціалу територій і забезпечення узгодженості різних політичних втручань.

Застосовуючи дані підходи необхідно відмітити, що основними інструментами стимулювання створення та розвитку спеціальних форм інноваційної діяльності є застосування податкових пільг та надання преференцій, бюджетних субсидій чи дотацій, фінансова та не фінансова підтримка тощо. У рамках впровадження кожної із моделей застосовується комбінація різних інструментів, при цьому кожна територія, що апробувала ту чи іншу модель, має свій набір інструментів (таблиця 1).

Галузева спеціалізація в рамках впровадження різних моделей стимулювання економічного розвитку міста на основі інновацій визначає їхні переваги та недоліки, які виникають в процесі функціонування. Дієвість зазначених моделей залежить від багатьох чинників, зокрема: зручності географічного розташування;

ступеню розвитку інфраструктури: фізична (дороги, постачання електроенергії та комунальних послуг, зв'язок тощо) та соціальна (школи, лікарні, публічні простори та ін.); політичної стабільності; сприятливого інвестиційного клімату; дотримання зобов'язань уряду і місцевих органів влади умов, які сприяють залученню інвесторів; захищеності прав власності; якості та доступу до адміністративних послуг; рівня розвитку конкурентоспроможності країни в цілому.

Позитивний аспект досвіду їх створення та розвитку відіграє важливу роль у формуванні економічного середовища міста в цілому, оскільки в залежності від форм вони сприяють:

- активізації інноваційної діяльності за рахунок накопичення знань комерційного та виробничого характеру, внутрішньої конкуренції між виробниками, співробітництва між виробниками та постачальниками тощо;
- розвитку високотехнологічних галузей промисловості;
- зростанню податкових надходжень до бюджетів внаслідок залучення інвестицій, у тому числі іноземних;
- активізації розвитку промислового виробництва, особливо в старопромислових регіонах, за рахунок формування відносин субконтрактування (аутсорсінгу); відкриттю нових виробничих зон;
- зростанню частки експорту готової продукції;
- створенню унікальних можливостей щодо підготовки висококваліфікованих спеціалістів поза межами галузевої підготовки (обмін досвідом, центри навчання та ін.).

Таблиця 1. Особливості функціонування найбільш поширених нових форм організації інноваційної діяльності в світі

Базова модель	Завдання	Механізми впровадження	Інструменти стимулювання	Впливи / наслідки
Кластер (Австралія, Австрія, Великобританія, Данія, Індія, Італія, Канада, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Польща, Словаччина, США, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція, Японія)	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток та підвищення конкурентоспроможності територій; - сприяння розвитку інновацій та впровадженню нових технологій; - сприяння зайнятості чи збереженню наявних робочих місць; - зростання інвестицій у розвиток інфраструктури територій; - підвищення ролі вищої освіти і науки в розвитку територій; - залучення недержавних інвестиційних ресурсів для розвитку кластерів. 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток відносин субконтрактування (аутсорсінгу); - система спеціального навчання (центри кластерного навчання); - створення інтегрованих виробничих ланцюгів; - стимулювання взаємного кредитування; - застосування інструментів ДПП. 	<p>Спеціальні гарантії: Захист прав інтелектуальної власності та авторських прав на законодавчому рівні (Австралія, Австрія, Великобританія, Данія, Індія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Польща, США, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція, Японія).</p> <p>Податкові пільги і преференції: - Спрощене оподаткування для підприємств, які розташовані в межах кластеру (Японія); - Податкові пільги, у т. ч. з податку на нерухоме майно, земельного податку та орендної плати за користування земельною ділянкою (Австрія, Німеччина, США, Японія); - Відстрочка сплати/звільнення від сплати податку в разі винаходів у сфері енергоефективності (Австрія).</p> <p>Субсидювання / дотування: - Безвідсоткові позики, зокрема до 50% витрат на впровадження інновацій (Швеція, Німеччина); - Прямі дотації до 50% витрат на створення нової продукції і технологій (США, Франція); - Цільові дотації на науково-дослідні розробки (в усіх країнах).</p> <p>Нефінансова підтримка: - Безкоштовні послуги з діловодства, реєстрації інтелектуальної власності для індивідуальних винахідників (Німеччина, Нідерланди); - Допомога в пошуку і залученні іноземних фахівців (Австрія, США, Японія).</p> <p>Інфраструктура підтримки: - Створення фондів підтримки інновацій з покриттям можливих комерційних ризиків (Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швейцарія, Японія); - Створення транспортної та інженерної інфраструктури (Японія);</p>	<ul style="list-style-type: none"> - відчутний розвиток високотехнологічних галузей промисловості (країни ЄС, США); - активізація розвитку МСП, зокрема в старопромислових регіонах (Італія, США); - нарощення обсягів експорту (Канада, Нова Зеландія, США).

			- Кооперація між ТПП і кластерами (Нідерланди, Німеччина, Словаччина, Франція).	
Індустріальний (промисловий) парк (Афганістан, В'єтнам, Єгипет, Канада, Китай, Литва, Нідерланди, Німеччина, Польща, США, Туреччина, Угорщина, Україна, Чехія)	- соціально-економічний розвиток територій; - формування інфраструктури підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності; - забезпечення стабільності інституційних умов інвестиційної діяльності; - впровадження інновацій, «ноу-хау» та нових технологій; - екологізація виробничої діяльності й природокористування; - підвищення ефективності використання природних та трудових ресурсів; - розвиток стартапів (бізнес-інкубація); - включення місцевих постачальників до виробничого ланцюга; - розвиток сектору послуг; - R&D.	- створення інтегрованих виробничих ланцюгів; - застосування інструментів ДПП; - створення системи спеціального навчання (центри навчання та підвищення кваліфікації) для працівників.	Спеціальні гарантії: Захист прав інтелектуальної власності та авторських прав на законодавчому рівні (Афганістан, В'єтнам, Єгипет, Канада, Китай, Литва, Нідерланди, Німеччина, Польща, США, Туреччина, Угорщина, Україна, Чехія). Фінансова підтримка: Фінансування первинного проектного планування за рахунок коштів різних бюджетів (агентство економічного розвитку, департамент громадських робіт або спеціальний орган індустріального розвитку) (Афганістан, Литва). Податкові пільги і преференції: - Застосування прискореного методу податкової амортизації (Канада); - Звільнення від оподаткування імпортом та експортним митом (Нідерланди); - Звільнення від сплати податку на прибуток, отриманого від реалізації товарів, робіт, послуг на період до 10 років (Чехія); - Звільнення індустріального парку від податку на нерухомість (Нідерланди); - Звільнення від земельного податку; Субсидювання/дотування: Покриття муніципалітетом до 15% витрат на оренду чи перепрофілювання ділянки під будівництво індустріального парку, створення інженерної і транспортної інфраструктури (Угорщина). Нефінансова підтримка: - Пільгові умови підключення до інженерних комунікацій; - Використання для розміщення об'єктів нерухомості, що належать громадському чи квазігромадському органу; - Можливість отримання мандата на створення екологічно безпечного об'єкта, діючого поза рамками загального регулювання та зонування (Німеччина); - Сервісне та технічне обслуговування виробничих і складських приміщень.	- Розвиток високотехнологічних галузей промисловості (Китай, Німеччина, Польща, США, Туреччина); - Активізація розвитку МСП, зокрема в старопромислових регіонах (Польща, США, Чехія); - Зростання обсягів експорту (Китай, Німеччина, США, Туреччина).

Джерело: складено авторами

Водночас, запровадження цих моделей може мати наслідком зворотні ефекти, зокрема:

- викривлення галузевої структури виробництва через розвиток тих видів економічної діяльності і виробництв, яким надається бюджетна підтримка або податкові чи митні стимули;
- неефективний розподіл ресурсів територією країни і посилення міжрегіональних диспропорцій в соціально-економічному розвитку адміністративних одиниць;
- вплив негативних зовнішніх ефектів на природне навколишнє середовище внаслідок збільшення викидів та загострення екологічних проблем;
- виснаження інфраструктури через додаткове навантаження на існуючі об'єкти.

З огляду на проведений аналіз, визначені проблеми та спираючись на міжнародний досвід розвитку промисловості на інноваційній основі та випуску конкурентоспроможної продукції пропонуємо:

- здійснити оцінку скорочення діяльності спеціальних форм організації інноваційної діяльності, промислових підприємств внаслідок ескалації військових дій в повоєнний період, оскільки наразі це досить складно головним чином через те, що конфлікт продовжується і господарська система країни зазнає щодня нових втрат;

- розробити поетапний план дій щодо відновлення функціонування промислових підприємств на інноваційних засадах на короткостроковий і середньостроковий повоєнний період;
- сприяти наданню державної та донорської фінансової підтримки для розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності, оновлення матеріально-технічної бази, зокрема: кошти, що виділятимуться в рамках Європейського плану для України [18]; допомога, інвестиції, пільгові кредити (США); двостороння допомога на рівні країн у формі грантів, кредитних гарантій, кредитів тощо для відбудови певних об'єктів інфраструктури; допомога міжнародних інституцій (Світового банку та ЄБРР, Міжнародного валютного фонду (МВФ) [19]; спеціальні джерела фінансування (Трастовий фонд солідарності України, український Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури); приватні інвестиції, інвестиції вітчизняного та міжнародного бізнесу;
- вдосконалити чинний Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» та впровадження таких заходів державної підтримки розвитку технопарків, як: звільнення від податків на прибуток та додану вартість з обігу від реалізації товарів; звільнення від сплати ввізного мита; звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів; кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягатимуть обов'язковому продажу; проведення розрахунків за експортно-імпортними операціями, зокрема матеріалів (строк до 180 календарних днів), нових устаткування, обладнання та комплектуючих (720 календарних днів); прискорену амортизацію основних фондів; фінансової підтримки: повне або часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування; повна або часткова компенсація відсотків.
- розробити критерії диференціації видів промислової діяльності за рівнем наявної або потенційної конкурентоспроможності (виведення товарів сектору на міжнародний ринок, ефективність та зростання підприємств) та розробити механізми надання преференцій пріоритетним промисловим підприємствам;
- здійснити техніко-економічний аудит фактичних і перспективних результатів роботи промислових підприємств;
- розробити нормативно-правові акти стосовно створення і діяльності структурних фондів місцевого розвитку з метою підтримки розвитку промислових підприємств та наближення до принципів регіональної політики ЄС;
- сприяти передачі часток державних промислових підприємств (які знаходяться у скрутному фінансовому становищі) інвестиційним компаніям, які забезпечать доступ до нових кредиторів (такі інвестиційні компанії можуть бути створені комерційними банками, спільно із ЄБРР, що сприятиме функціонуванню моделі корпоративного управління на підприємствах);
- розробити програми із реструктуризації промислових підприємств, які б передбачали ліквідацію надлишку виробничих можливостей через ліквідацію застарілих заводів, збільшення частки замкнених циклів виробництва продукції, а також відокремлення виробничого процесу від адміністративного.

Список використаних джерел

1. Замніус В., Ковриженко Д., Котляр Д. та ін. *Орієнтири виборця 2002 : довідник. К. : Міленіум, 2002. 308 с.*
2. Ігнатушина М. І. *Щодо питання розмежування повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері зовнішньоекономічних відносин. Вестник ІЗПИ НАН України. 2010. №1. С. 124-130.*
3. *Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 29. С. 377.*
4. *Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text/>*
5. *Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-%D0%BF#Text>*
6. *Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 621 Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-%D0%BF#Text>*
7. *Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi-326>*
8. *Анпілогова Ж. Д. Державне регулювання розвитку промислового виробництва в перехідній економіці України. Економіка та держава. 2012. №10. С. 83-85.*
9. *Концепція державної промислової політики. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/>*
10. *Горин М. П. Механізм розвитку промислового виробництва регіону. Регіональна економіка. 2009. № 1. С. 59.*
11. *Захарченко В. І., Борисов О. Г., Іванищева А. В. Зарубіжний і вітчизняний досвід державного регулювання економіки для сучасної України; за ред. В. І. Захарченко. Одеса: Видавничий центр студія «Нігоціант», 2005. 128 с.*
12. *Толмачова Г. Ф., Колеснікова Г. В. Регулювання розвитку малого та середнього підприємництва: досвід зарубіжних країн для України. Економічний вісник Донбасу. 2017. №1 (47). С. 157-185.*
13. *Левицький К. Назад, у глухий кут? Дзеркало тижня. 2017. №3. С. 10.*
14. *Diana Smallridge «The Role of State-Backed Export Credit in Export Promotion». World Bank's Seminar on POLICIES TO PROMOTE EXPORT GROWTH AND DIVERSIFICATION, May 10th, 2006.*
15. *Sarah L. Beringer. Managing Globalization: government export promotion in Germany and Europe/ EU. 2013.*
16. *Експортно-імпортний банк США. URL: <https://state.gov/documents/organization/28779.pdf>*

17.Титаренко Г. Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання інноваційного розвитку та доцільності його використання в Україні. *Проблеми науки*. 2014. № 11-12. С. 44-45.

18.«План Маршалла» для України цілком реальний і може бути вже зовсім скоро реалізований. URL: <https://censor.net/ua/p3054570>. <https://censor.net/ua/p3054570>

19.Данилишин Б. Витиснути максимум з Росії та залучити кошти партнерів. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/13/685656/index.amp>

References

1. Zamnius V., Kovryzhenko D., Kotliar D. ta in. (2002). *Oriientyry vybortsia 2002* [Landmarks of the voter 2002] : dovidnyk. K. : Milenium, 308 s.

2. Ihnatyshyna M. I. (2010). *Shchodo pytannia rozmezhuвання povnovazhen orhaniv derzhavnoi vlady i mistsevoho samovriaduvannia u sferi zovnishnoekonomichnykh vidnosyn* [Regarding the issue of demarcation of powers of state authorities and local self-government in the field of foreign economic relations]. *Vestnyk YEPY NAN Ukrainy - Bulletin of the IEP of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 1. 124-130.

3. *Pro zovnishnoekonomichnu diialnist* [On foreign economic activity]: *Zakon Ukrainy vid 16.04.1991 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1991. № 29. S. 377.

4. *Zakon Ukrainy «Pro derzhavne prohnozuvannia ta rozroblennia prohram ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy»* [Law of Ukraine «On state forecasting and development of economic and social development programs of Ukraine»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text/>

5. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.04.2003 r. № 621 «Pro rozroblennia prohnoznykh i prohramnykh dokumentiv ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku ta skladannia proektiv Biudzhethnoi deklaratsii ta derzhavnoho biudzhetu»* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 26, 2003 No. 621 «On the development of forecast and program documents of economic and social development and drafting of the Budget Declaration and the State Budget»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-%D0%BF#Text>

6. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.04.2003 r. № 621 Pro skhvalennia Prohnozu ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy na 2018-2020 roky* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 26, 2003 No. 621 On the approval of the Forecast of Economic and Social Development of Ukraine for 2018-2020]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-%D0%BF#Text>

7. *Uriadovyi portal* [Government portal]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi-326>

8. Anpilohova Zh. D. (2012). *Derzhavne rehuliuвання rozvytku promyslovoho vyrobnytstva v perekhidnii ekonomitsi Ukrainy* [State regulation of the development of industrial production in the transition economy of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 10. 83-85.

9. *Kontseptsiia derzhavnoi promyslovoi polityky* [Concept of state industrial policy]. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/>

10. Horyn M. P. (2009). *Mekhanizm rozvytku promyslovoho vyrobnytstva rehionu* [Mechanism of development of industrial production of the region]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*. 2009. № 1. S. 59.

11. Zakharchenko V. I., Borisov O. H., Ivanyshcheva A. V. (2005). *Zarubizhnyi i vitychzniani dosvid derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky dlia suchasnoi Ukrainy* [Foreign and domestic experience of state regulation of the economy for modern Ukraine; under the editorship]; za red. V. I. Zakharchenko. Odesa: Vydavnychiy tsentr studii «Nihotsiant», 128 s.

12. Tolmachova H. F., Koliesnikova H. V. (2017). *Rehuliuвання rozvytku maloho ta serednoho pidpriemnytstva: dosvid zarubizhnykh krain dlia Ukrainy* [Regulation of the development of small and medium-sized enterprises: the experience of foreign countries for Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu - Economic Herald of Donbass*, 1 (47). 157-185.

13. Levitskyi K. (2017). *Nazad, u hlukhyi kut?* [Back to a dead end?] *Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week*, 3. 10.

14. Diana Smallridge (2006). «The Role of State-Backed Export Credit in Export Promotion». *World Banks Seminar on POLICIES TO PROMOTE EXPORT GROWTH AND DIVERSIFICATION*, May 10th.

15. Sarah L. Beringer. (2013). *Managing Globalization: government export promotion in Germany and Europe/ EU*.

16. *Eksportno-importnyi bank SSHA* [Export-Import Bank of the USA]. URL: <https://state.gov/documents/organization/28779.pdf>

17. Titarenko H. (2014). *Analiz zarubizhnoho dosvidu derzhavnoho rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku ta dotsilnosti yoho vykorystannia v Ukraini* [Analysis of foreign experience of state regulation of innovative development and feasibility of its use in Ukraine]. *Problemy nauky - Problems of science*, 11-12. 44-45.

18.«Plan Marshalla» dlia Ukrainy tsilkom realnyi i mozhe buty vzhe zovsim skoro realizovanyi [The «Marshall Plan» for Ukraine is quite real and may be implemented very soon]. URL: <https://censor.net/ua/p3054570>

19. Danylyshyn B. *Vytysnuti maksimum z Rosii ta zaluchyty koshty partneriv* [Squeeze the maximum out of Russia and attract partners' funds]. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/13/685656/index.amp>

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Бойко Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, стипендіат НАН України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, провідний науковий співробітник відділу Інноваційної політики, економіки та організації високих технологій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

bhelena@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6567-1679>

Кучеренко Світлана Юріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: ksvetau@i.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7560-1212>

Researcher ID: S-1892-2018

DATA ABOUT THE AUTHORS

Boiko Olena, Ph.D., Senior Scientist, National Academy of Sciences of Ukraine Fellow, winner of the President of Ukraine for the premiums of young scientists ved.n.s. Division of ynnovatsyonnoy politics, economy and high tech SU organization «Institute of Economics and prediction of NAS of Ukraine»

Kucherenko Svitlana, PhD, Assistant Professor of Economics Department, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine
e-mail: ksvetau@i.ua

Подано до редакції 29.04.2023

Прийнято до друку 21.05.2023

УДК 330.33.012:669(477)

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-15-26>**РИНОК ПРАЦІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

**Горошкова Л. А.,
Маслова О. В.,
Чорнобук Д. О.**

Актуальність теми дослідження. За рік війни (станом на лютий 2023 року), через повномасштабне вторгнення росії загальна сума збитків, завданих інфраструктурі України становила 143,8 млрд доларів. Це - понад 150 тис. зруйнованих житлових будинків, 25 тис. км доріг державного і місцевого значення, 3170 закладів освіти, підприємства галузей національного господарства, медичні установи, інфраструктурні об'єкти та ін. Цей перелік, нажаль, можна продовжувати. Але усе зруйноване після війни необхідно буде відбудувати. Отже, освіта повинна реагувати на зміни ринку праці через війну у напрямі підготовки достатньої кількості кадрів, які будуть залучені до відбудови. Потужні можливості в контексті поставлених завдань має професійно-технічна освіта, саме вона має реагувати на теперішні реалії та майбутні потреби.

Постановка проблеми. Професійна (професійно-технічна) освіта є популярною за кордоном, чого не можна спостерігати в Україні. Суттєвими перевагами профтехосвіти є можливість швидкого опанування фаху, перекваліфікації, здобуття додаткової спеціальності і т. ін. Від початку війни ринок праці України зазнав істотних змін, проте вітчизняна економіка певною мірою адаптувалась до воєнного стану. За таких умов робітничі професії найближчим часом будуть найбільш затребуваними, оскільки такі фахівці необхідні для відбудови країни. Отже існує необхідність у проведенні досліджень перспектив розвитку профтехосвіти задля задоволення нових вимог ринку праці та повоєнного відновлення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує досить велика кількість наукових досліджень, присвячених сучасному стану та перспективам розвитку професійно-технічної освіти. Але з урахуванням воєнного стану та необхідності повоєнного відновлення країни існує необхідність додаткових досліджень задля вирішення нових завдань та перспектив подальшого розвитку економіки країни.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Питання управління процесом відновлення країни та відбудови її економіки невід'ємно пов'язане із процесом реформування освітньої галузі, тому пошук ефективних моделей та механізмів розвитку системи професійно-технічної освіти у відповідності до вимог ринку праці є необхідним вже сьогодні.

Постановка завдання, мети дослідження. Наведеними вище обставинами зумовлена доцільність проведення дослідження стану та перспектив розвитку системи професійно-технічної освіти в Україні з урахуванням вимог ринку праці та потреб повоєнного відновлення України.

Метод та методологія проведення дослідження. У процесі проведення дослідження використані загальнонаукові (аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналітичне групування) та спеціальні (абстрагування, моделювання і т. ін.) методи вивчення економічних явищ і процесів.

Виклад основного матеріалу. Були оцінені кількісні показники діяльності системи професійно-технічної освіти, встановлено, що їх не можна вважати оптимістичними, оскільки зменшувалась кількість, закладів, тих, хто в них навчається і відповідно – кількість випускників.